

ΕΥΡΗΣΙΑΔΗ ΕΛΕΝΗ

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ , ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗ ΔΙΑΝΟΙΑ

Διαχρονικές αξίες, ιδέες, μηνύματα,
προβληματισμοί

1. Είναι ≠ φαίνεσθαι

- Θεμελιώδης αντίθεση που διατρέχει ολόκληρο το έργο και αποτελεί έναν από τους βασικούς άξονές του.
- Απαντάται με ποικίλες μορφές και συνδέεται με προβληματισμούς για την αλήθεια και τη γνώση.
- Απηχεί τις αντιλήψεις των **σοφιστών** από τις οποίες είχε επηρεαστεί ο Ευριπίδης.

1α. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ, Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

ΕΛΕΝΗ

Φαίνεσθαι: Η Ελένη ως είδωλο, όνομα, ίσκιος, βρίσκεται με θεϊκή παρέμβαση στην Τροία. Θεωρείται άπιστη σύζυγος.

(Πρόλογος, στιχ.39- 43)

Είναι: η πραγματική Ελένη βρίσκεται στην Αίγυπτο.

Δυσφημίζεται χωρίς να είναι υπεύθυνη. (Πρόλογος στιχ. 59-60)

ΜΕΝΕΛΑΟΣ

Φαίνεσθαι: (τώρα) ρακένδυτος ναυαγός, ζητιάνος.

(Α΄ Επεισόδιο, στιχ.465-473)

Είναι: (κάποτε) ένδοξος πολεμιστής, μέγας ήρωας της Τροίας, βασιλιάς.

(Α΄ Επεισόδιο,στιχ.445-446)

1β. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Γ' και Δ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (Η αξιοποίηση του “φαίνεσθαι”)

ΕΛΕΝΗ

Φαίνεσθαι: πένθιμη εμφάνιση με μαύρα ρούχα και κομμένα μαλλιά, προσποιητή θλίψη για τον υποτιθέμενο θάνατο του Μενελάου, προσποιητή αγάπη και υποταγή στο Θεοκλύμενο.

Στιχ.1307-1309,1312,1316,1535-1536...

Είναι: Η Ελένη θέτει σε εφαρμογή το σχέδιο της εξαπάτησης του Θεοκλύμενου, σκηνοθετώντας το φαίνεσθαι.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ

Φαίνεσθαι: ναύτης ρακένδυτος ναυαγός, μάρτυρας του θανάτου του Μενελάου. Στιχ.1329-1324...

Είναι: Ο Μενέλαος αξιοποιεί το φαίνεσθαι με σκοπό την εξαπάτηση του Θεοκλύμενου.

1γ. Η λειτουργία του “είναι ≠ φαίνεσθαι”

1. Στην εξέλιξη της δράσης: - προωθεί το μύθο
 - υπηρετεί τη δραματική οικονομία
 - δυσχεραίνει την αναγνώριση
 - δημιουργεί τραγική ειρωνεία
2. Στους ήρωες: τονίζει την τραγικότητά τους
3. Στους θεατές/ αναγνώστες: δημιουργεί προβληματισμούς για την κατάκτηση της γνώσης και της αλήθειας.

Διαχρονικό μήνυμα: Δεν είναι εύκολη η κατάκτηση της γνώσης και της αλήθειας. Τα φαινόμενα μας παραπλανούν και μας απομακρύνουν από αυτήν. Η αλήθεια είναι υποκειμενική και σχετική.

2. Πόλεμος

Το θέμα του πολέμου θίγεται με διάφορους τρόπους και μορφές σε ολόκληρο το έργο και παραπέμπει στο ιστορικό πλαίσιο του έργου (Σικελική εκστρατεία και καταστροφή)

Ο Ευριπίδης δίνει αντηρωική διάσταση στον πόλεμο και τον καταδικάζει με πολλούς τρόπους:

- **Το θέμα του έργου:** Αποτελεί από μόνο του καταδίκη του πολέμου αφού ο τρωικός πόλεμος έγινε εξαιτίας ενός ανύπαρκτου ειδώλου.
- **Οι ήρωες:** Ο Τεύκρος και ο Μενέλαος, πορθητές της Τροίας, υφίστανται τις συνέπειες του πολέμου.
- **Ο χορός:** Εκφράζει δημόσια τα επιχειρήματά του κατά του πολέμου. (Α΄Στάσιμο)

Διαχρονικό και επίκαιρο μήνυμα: Η ματαιότητα του πολέμου. Ο πόλεμος έχει εξίσου ολέθριες συνέπειες για τους νικητές και τους ηττημένους.

3. Το ηρωικό ιδανικό

Ο ηρωικός ηθικός κώδικας ρυθμίζει τη σκέψη και τη δράση των ηρώων. Οι ήρωες επιδιώκουν τιμή, αξιοπρέπεια, υστεροφημία και η απώλειά τους ισοδυναμεί με θάνατο. « ἢ καλῶς ζῆν ἢ καλῶς τεθνηκέναι τον εὐγενῆ χρῆ» (Σοφοκλής, Αι.4789)

Ελένη: Γύρω από το όνομά της δημιουργήθηκε η χειρότερη φήμη χωρίς να είναι υπεύθυνη. Γι' αυτό προτιμά το θάνατο. «Τι να την κάνω πια τη ζωή;» (Πρόλογος στιχ.68-9)

Μενέλαος: Στο Α' Επεισόδιο η συμπεριφορά του είναι αντιηρωική στιχ.565-569, αντίθετα απ' ό,τι συμβαίνει στο Β' Επεισόδιο, 3^η σκηνή Στιχ.928-929(ο ποιητής παρουσιάζει τους ήρωές του ρεαλιστικά, ως απλούς ανθρώπους με αδυναμίες και φόβους)

Διαχρονικό μήνυμα: Η τιμή και η αξιοπρέπεια, παρά τις αλλαγές που υφίστανται ως ιδέες στο πέρασμα του χρόνου, εξακολουθούν και στην εποχή μας να αποτελούν σημαντικές πανανθρώπινες αξίες.

4. Οι δούλοι

Ο Ευριπίδης καταδικάζει το θεσμό της δουλείας. Εξυψώνει τους δούλους, τους παρουσιάζει πιστούς και αφοσιωμένους, ευγενείς, ηθικούς. Αποδοκιμάζει τις στερεότυπες αντιλήψεις της εποχής του περί δουλείας, αφού βάζει τους δούλους να συμπεριφέρονται ως ελεύθεροι και μάλιστα να διατυπώνουν κάποιες από τις πιο σημαντικές ιδέες του έργου. Η ανθρωπιστική του στάση απηχεί τις απόψεις των σοφιστών.

Ο Αγγελιαφόρος (Β' Επεισόδιο): πιστός υπηρέτης του Μενελάου εκφράζει προβληματισμούς για τους θεούς, την τύχη, τη μαντική, τον πόλεμο κτλ. «Λεύτερος αν δεν είμαι, λεύτερη έχω ψυχή»

Ο Υπηρέτης του Θεοκλύμενου (Εξοδος): αντιστέκεται στον κύριό του και υπερασπίζεται το δίκαιο.

Διαχρονικό ανθρωπιστικό μήνυμα: Αξιολογούμε τους ανθρώπους με κριτήριο το ήθος και τη λογική και όχι την κοινωνική τους τάξη.

5. Ο άνθρωπος απέναντι στη μοίρα

Απέναντι στο απρόβλεπτο της θεϊκής δράσης, στο αναπόδραστο της μοίρας και στο ευμετάβλητο της τύχης στέκεται ο **άνθρωπος** (Μενέλαος, Ελένη) Ωστόσο με τις μικρές ανθρώπινες δυνάμεις του επινοεί την απόδραση και πετυχαίνει τη σωτηρία του καθορίζοντας ο ίδιος εν μέρει τη μοίρα του. Απαραίτητη προϋπόθεση σ' αυτόν τον αγώνα είναι κατά τον ποιητή η **ευβουλία** (η σωστή σκέψη, ο λογικός υπολογισμός) «**σωστό μυαλό και νους να ο σοφός μάντης**» αλλά και η εξυπνάδα, η επινοητικότητα, η υπομονή, η προσήλωση στο στόχο.

Διαχρονικό μήνυμα: Ο άνθρωπος μπορεί να κατευθύνει τη ζωή του. Με τη δύναμη του νου του (λογική, ορθή κρίση) κατακτά τη γνώση, την ελευθερία, την ευτυχία. (Διαφωτισμός)

6. Το δίκαιο

Η έννοια του δικαίου αποτελεί βασικό στοιχείο του δράματος και διατυπώνεται με ποικίλες μορφές από τους ήρωες:

Το δίκαιο της Ελένης: επιδιώκει ηθική δικαίωση και αποκατάσταση της τιμής της.

Το δίκαιο του Μενελάου: το δικαίωμα του νόμιμου συζύγου να πάρει πίσω την Ελένη.

Το δίκαιο του Θεοκλύμενου: Το δίκαιο του ισχυρότερου που έρχεται σε σύγκρουση με το ηθικό δίκαιο.

Το δίκαιο της Θεονόης: διατυπώνει το δικαίωμα του Μενελάου να ξανακερδίσει τη γυναίκα του.

Τελικά το ίδιο το έργο προβάλλει το ηθικό δίκαιο, αφού με την παρέμβαση των Διόσκουρων η Θεονόη δικαιώνεται, η Ελένη και ο Μενέλαος αποκαθίστανται και σώζονται, ενώ ο Θεοκλύμενος υποτάσσεται στη βούληση των θεών.

Βιβλιογραφία/Δικτυογραφία

Σ.Ζορπαλάς, Ο ουμανισμός στο έργο του Ευριπίδη, Αθήνα 1987

A.Lesky, Η τραγική ποίηση των αρχαίων Ελλήνων, Αθήνα, 1989

H.D.F. Kitto, Η Αρχαία Ελληνική Τραγωδία, Αθήνα, 1993

W.K.C. Gurthie, Οι Σοφιστές, Αθήνα, 1991

Δραματική ποίηση, Ευριπίδη Ελένη, Γ' Γυμνασίου, βιβλίο εκπαιδευτικού

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>

<http://www.archive.org/stream/euripidisfabulae03euriuoft#page/12/mode/2up>

<http://catalog.perseus.org/catalog/urn:cts:greekLit:tlg0006.tlg014.perseus-grc1>

<http://www.taexeiola.gr/files-2013/sxolia-stin-eleni-eyripidi-g-gymnasioy.pdf>

http://e-didaskalia.blogspot.gr/2012/08/blog-post_7279.html

